

УДК 338.436.33

О. М. Одінцов,

к. е. н., Черкаський державний технологічний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА СТРУКТУРА РЕГІОНАЛЬНОГО АПК НА ОСНОВІ АГРОПРОМИСЛОВИХ КЛАСТЕРНИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Розглядаються підходи до удосконалення регіонального АПК на основі підвищення стійкості його розвитку шляхом створення і функціонування агропромислових кластерів.

Going is examined near the improvement of regional APK on the basis of increase of firmness of his development by creation and functioning of agroindustrial clusters.

Ключові слова: кластер, агропромисловий комплекс, інтеграція, інновація, ефективність, конкурентоспроможність, стратегія.

Key words: cluster, agroindustrial complex, integration, innovation, efficiency, competitiveness, strategy.

ВСТУП

Сучасний етап розвитку національної економіки характеризується інтенсифікацією процесів переходу до соціально-ринкового типу економічної політики, орієнтованої на пріоритетне прискорення темпів і підвищення якості економічного зростання. Одним із шляхів вирішення даної проблеми є формування спеціалізованих регіональних систем розширеного відтворення в контексті концепції стійкого розвитку. Якраз стійкість виробництва є однією з важливих умов ефективного розвитку будь-якої галузі економіки. Особливо важливе значення цього фактора в агропромисловому комплексі. Це зумовлює доцільність використання показника ступеня стійкості розвитку АПК якості інтегрального критерію позитивної трансформації економіки аграрних регіонів і зумовлює значимість обґрунтування економічного механізму його підвищення.

По-перше, еволюція соціально-економічного розвитку регіонів у ринково-інституційному контексті безпосередньо визначається їх відтворювальною складовою, що компен-

сує негативний зовнішній вплив, а також характеристикою потенціалу регіонального АПК, який розвивається на основі реалізації принципів спеціалізації, кооперації, оптимізації міжгосподарських і міжрегіональних взаєв'язків, структурно-виробничих пропорцій, вимагаючих пошуку сучасних шляхів підвищення ефективності функціонування регіонального АПК.

По-друге, ступінь реалізації потенціалу АПК неоднорідний за регіонами з їх територіальними, економічними, соціальними і природно-ресурсними різницями. Це зумовлює об'єктивну необхідність регулювання відтворювальних процесів у межах територій, управління якими в сучасних умовах можливе в середині регіону за наявності регулюючих функцій на галузевому і національному рівнях.

По-третє, виникає необхідність ідентифікації типів управлінського впливу на кожен із складових агропромислового комплексу і обґрунтування їх соціально-економічного значення у впливі на проблеми підвищення стійкості регіональних АПК.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

З урахуванням результатів аналізу процесів розвитку АПК, об'єктивних законів формування і функціонування соціально-економічних систем в умовах зміни факторів зовнішнього середовища, дійовим алгоритмом вирішення цих завдань є визначення ефективних схем, моделей і інструментів підвищення ринково-конкурентної стійкості агропромислового комплексу.

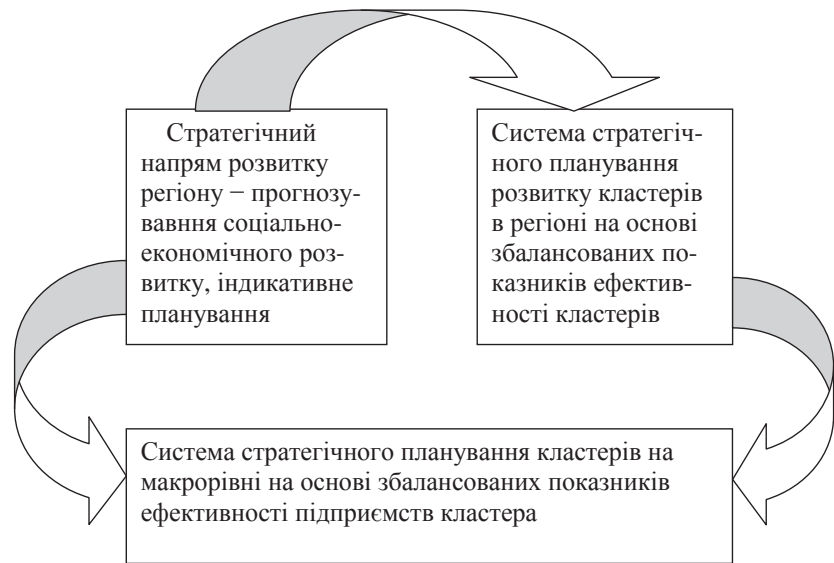
Найбільш досконалою інтеграційною формою діяльності об'єднань підприємств різного виробничого, соціального, обслуговуючого і іншого функціонального призначення в сучасному періоді стають кластерні формування.

Якщо розглядати кластер в його структурі, сіткою виробників, постачальників, споживачів, елементів промислової інфраструктури, дослідних і освітніх навчальних закладів, взаємопов'язаних у процесі створення додаткової вартості [1]. Кластер — це ще й інструмент підвищення конкурентоспроможності територій і галузевих комплексів. Під кластером слід розуміти стійке територіальне-галузеве партнерство, об'єднане інноваційною програмою впровадження передових виробничих, інжинирингових і управлінських технологій з метою підвищення конкурентоспроможності підприємств і організацій — учасників кластера [2].

Даний підхід базується на врахуванні синергетичних ефектів агломерації, тобто близькості споживача і виробника, сіткових ефектів і дифузії знань та умінь за рахунок взаємодії людей і розвитку підприємництва. У кластері відсутні кордони між секторами та видами діяльності і всі вони розглядаються у взаємозв'язку.

Незважаючи на постійне обговорювання глобалізації і транснаціоналізації економіки, нині кластери на втрачають свого значення. Навпаки, в умовах глобалізації джерелом конкурентоспроможності регіонів стає вдале використання місцевих особливостей кластеризації.

Аналіз багатьох теоретичних і прикладних досліджень дозволяє виявити ряд основних переваг кластеризації агропромислового комплексу. Для адміністрацій територій — збільшується кількість платників податків. Центри управління малим і середнім бізнесом найчасті-

Рис. 1. Структура взаємозв'язку стратегії регіонального розвитку з розвитком агропромислових кластерів

ше знаходяться на тій же території, що і сам бізнес, на відміну від вертикальних корпорацій. Внаслідок цього виникає зручний інструмент для взаємодії з бізнесом, знижується залежність від окремих бізнес-груп та виникають основи для диверсифікації економічного розвитку територій.

Для підприємництва — поліпшується кадрова інфраструктура; виникає інфраструктура для дослідження і розробок; знижуються витрати; з'являються можливості для більш успішного виходу на міжнародні ринки.

У той же час існує ряд умов, які або сприяють, або перешкоджають розвитку агропромислових кластерів. До позитивних умов можливо віднести наявність технологічних і наукових інфраструктур та психологічну готовність до кооперації підприємницьких структур. До стримуючих факторів розвитку кластерів відносяться: низька якість бізнес-клімату, низький рівень асоціативних структур, які не справляються із завданнями відпрацювання і просування пріоритетів і інтересів агропромислового підприємництва; короткотерміновий горизонт планування.

Необхідно також враховувати, що успішна реалізація проектів стимулювання кластерів може здійснюватися за наявності регіональної стратегії кластеризації. Кластери не можуть виникати в умовах протистояння їх розвитку органами влади. Один із засновників кластерної теорії М. Портер одним із важливих факторів розвитку кластерів вважає наявність стійкої стратегії розвитку економіки якраз за рахунок широкої кластеризації. Стратегія роз-

Рис. 2. Структура агропромислових кластерів регіонального АПК

Рис. 3. Модель формування стратегії створення і розвитку агропромислових кластерів регіонального АПК

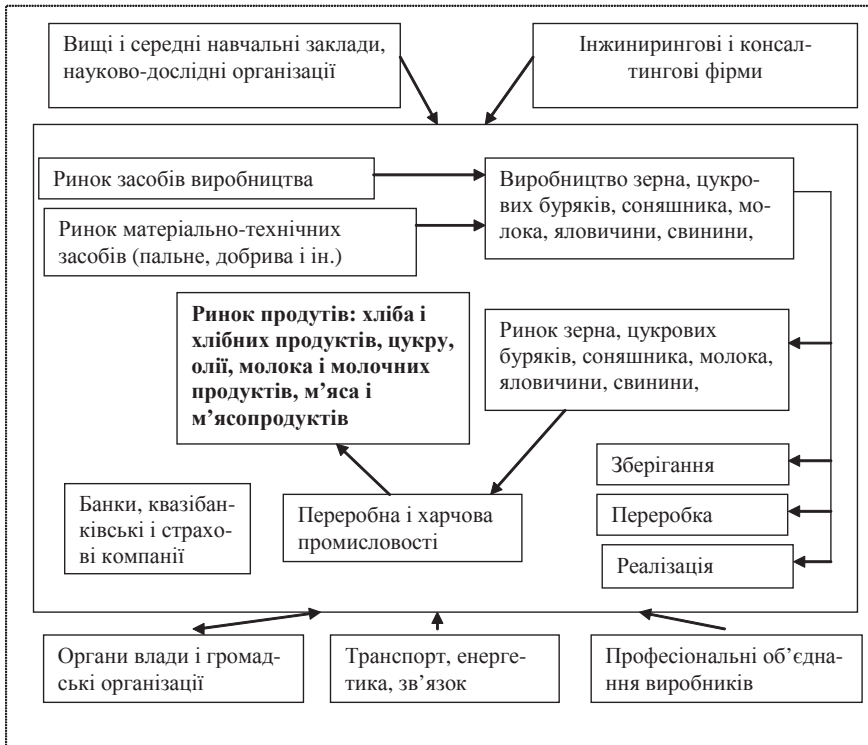
витку регіональної економіки і стратегія розвитку агропромислових кластерів повинні бути взаємно погоджені (рис. 1).

При розробці регіональної стратегії розвитку необхідно врахувати, які ключові точки зростання існують у регіоні і що можуть здійснити учасники різних потенційних кластерів для цих точок зростання. Регіональний економічний розвиток на основі стимулювання кластерів передбачає ініціативу і спільні зусилля бізнесу і влади. Ролі, які розподіляються між бізнесом і владою при розвитку агропромислових кластерів, повинні бути взаємодоповнюючими.

Роль владних структур полягає у підтримці та ініціюванні процесів активізації кластерів. Підприємці, у свою чергу, мають можливість впливати на місцеву владу. Співробітництво влади і бізнесу сприяє активній роботі у формуванні економічних відносин між різними інституціями розвитку кластеризації, а також допомагає займатися регулюванням різних питань управління кластерами.

Використання кластерного підходу може суттєво збагатити міжрегіональне і міжнародне економічне співробітництво. Слід розуміти, що кластери, як і інші інтеграційні формування, можуть дати результати тільки тоді, коли вони вписуються в більш широке кого стратегічних напрямів розвитку регіону. Структура кластерної моделі регіонального АПК може мати наступний вигляд (рис. 2).

Стратегія агропромислового кластера може розроблятися і здійснюватися лише в умовах погодження інтересів і дій влади та бізнесу і забезпечувати підвищення конкурентоспроможності агропромислового комплексу країни і регіонів. Вітчизняні і зарубіжні напрацювання галузі кластеризації в багатьох галузях економіки дають можливість сформулювати концептуальну стратегічну модель

Рис. 4. Модель галузевих агропромислових кластерів, рекомендованих для Черкаської області

формування регіональних агропромислових кластерів, поданих на рис. 3.

Орієнтуючись на Програму економічного і соціального розвитку Черкаської області до 2020 року, нами на основі застосування кореляційно-регресійного моделювання просторового розміщення вирощування основних сільськогосподарських культур, що становлять сировинну основу виробництва готових до споживання продуктів — хліба, цукру, олії, молочних і м'ясних продуктів — визначені параметри і проведена оцінка прогнозних можливостей створення галузевих агропродовольчих кластерів [3].

Групування районів області за рівнем впливу окремих видів сільськогосподарської продукції на обсяг виробництва аграрної продукції в порівняльних цінах 2005 року за тривалий період методом матричного аналізу дозволило визначити пріоритетні галузеві сфери для розвитку зернового, цукрового, молочного і м'ясного агропродовольчих кластерів. На цій основі пропонується організаційно-інституціональна модель структури зернового, цукрового, молочного і м'ясного регіональних агропромислових кластерів (рис. 4).

ВИСНОВКИ

Серед основних напрямів діяльності агропромислових кластерів доцільно виділити на-

ступні. По-перше, розвиток інфраструктури регіонального ринку, що передбачає вирішення комплексу організаційних питань, які включають організацію обласних і міжобласних оптових аграрних ринків; створення спеціалізованих бірж зернової і іншої продукції; підготовка проектів по створенню інститутів ринкової інфраструктури.

По-друге, інформаційне забезпечення, яке включає питання створення комп'ютерної сітки з банком даних про обсяги виробництва аграрної продукції, канали її збуту, поточних і прогнозних реалізаційних та роздрібних цін.

По-третє, діяльність агропромислових кластерів повинна базуватися на результатах комплексних маркетингових дослідженнях, що пе-

редбачають аналіз ефективності виробництва окремих видів продукції як джерел торговельних ресурсів для регіонального і міжрегіональних ринків і визначення ємності ринків за видами продукції та її призначення.

Розвиток і регулювання регіональних продовольчих ринків слід розглядати в контексті цілеспрямованого впливу органів влади на сферу виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції. Регулювання передбачає взаємодію комплексу адміністративно-організаційних, правових і економічних механізмів. Результативність цієї взаємодії визначається оптимальністю поєднання інтересів споживачів, виробників і держави. Перш за все, пріоритети повинні надаватися споживачам продуктів харчування, тобто населенню.

Література:

1. Портер М. Конкуренція: пер. с англ. / М. Портер. — М.: Изд. дом "Вільямс". — 2000. — 485 с.
  2. Соколенко С.І. Кластери в глобальній економіці / Соколенко С.І. — К.: Логос, 2004. — С. 51—52.
  3. Одінец О.М. Економіко-статистична оцінка зрілості умов формування кластерної системи підприємств АПК / Одінец О.М. // БІЗНЕС ІНФОРМ. — 2012. — № 4. — С. 122—127.
- Стаття надійшла до редакції 12.07.2012 р.